

Polja

O RITMU U MODERNOJ POEZIJI

VLADIMIR PETRIĆ

Mnogo se piše o jasnosti i nejasnosti savremenog pesništva, o njegovoj filozofiji, jeziku, načinu izražavanja, ali se vrlo malo tretira problem ritma kome moderni pesnici posvećuju ogromnu pažnju. Šta više moglo bi se reći da pojedini pesnici našeg doba jedino kroz ritam izražavaju smisao stihova, da jedino kroz unutarnje kretanje — vibriranje stihova obelodanjuju suštinu fenomena koji poetski oblikuju. Prema tome, tu je besmisleno i tražiti neko verbalno značenje u rečima pesme, neku fabulu, priču, deskripciju, emociju, posto tu se ritma i **osnovne misli** ničeg drugog gotovo i nema. Lako je sam ritam (koji se može postići redjanjem reči koje ne moraju da imaju sadržajno značenje, već jedino mužičke valere) nedovoljan da pesnik izradi neko svoje emotivno-psihološko stanje, ipak ga oni koriste u pojedinim kracim pasažima kao specijalni efekt koji u sklopu cele pesme dobija svoje značenje. U osnovi, ritam mora biti osmišljen nekom stvaralačkom komponentom; u Modernom pesništvu, može se slobodno reći, ta je komponenta daleko više misaona nego emotivna. Možda baš zbog toga što ritam, svojim unutarnjim i spoljašnjim kretanjima, stvara kod čitaoca izvesno psihičko stanje koje je veoma blisko emocionalnom doživljavanju, ali ipak nije to! Ritam, nas opija, zanosi, omamluje i mi kroz njega možemo da spoznamo **osnovni ton** neke pojave, da nazremo klicu njenog nastajanja i strukturu njenog kretanja, iako ona i dalje može ostati, po svojoj formi u kojoj pred nas izlazi u stvarnosti, zagonetka i tajna. Ritam je bilo stvari i života. Ritam je onaj sudobnosni otkucaj koji jednim udarom, kao bleskom, može da nam nažnači sve, iako bukvalno ne kaže ništa. Ritam je smisao kretanja, ali ne i celovito kretanje. Ritam doživljavamo parcijalno, te zato kroz tu parcijalnost

mogemo samo da **nazremo** celinu.

Ako je pesnik, kroz dobro pogodjen ritam pesme, uspeo da, ne samo veže pažnju slušalaca (ne čitalaca), već da se uklopi i spoji sa mislima koje su sadržane u rečima ili se kriju ispod njih (potekst), onda čitalac, a još više slušac pesme, (koju recituje dobar glumac) biva u istim ponesen tempom stihova i zaokupljen mislima i u problematikom koju oni tretiraju. Svrishodno delovanje ritma u pesmi može se postići na razne načine: od najprimitivnijeg ili bolje reči praiskonskog (mehaničko ponavljanje reči), preko ritma koji bazira na pauzama između reči i intonaciji (zato se taj ritam može isključivo doživeti prilikom slušanja pesme koju glumac-recitator interpretira), pa do unutarnjeg ritma (koji se radja upravo u jedinstvu formalnog, spoljašnjeg ritma u pesmi, ali i između opštег ritmičkog kretanja stihova i njihovog misaonog značenja).

Značaj ritma u modernom pesništvu je u tome što on nije odvojen od sadržaja, niti ga on jedino posredno podržava, već se aktivno uklapa u njega i često **postaje** sam sadržaj. Nekada je ritam bio, manje ili više, artističko obeležje pesme, njen spoljni ukras, a danas uz sve to, on postaje i deo sadržaja. S tim se u vezi i postavlja problem recitatorske interpretacije modernog pesništva. Jer, auditivno doneti taj ritam, pretvoriti ga u suštinu pesme za koju je organski vezan, nije ni malo laka stvar. Nekada je recitator mogao da se odluci koji će element recitacije da stavi u prvi plan: ritam ili smisao. Lako je time pesma gubila, ipak su obajna kvaliteta (naravno, jedan u većoj, drugi u manjoj meri) dopirala do slušalaca, jer su i u literarnom izvoru bila odvojena. Međutim, sada je više nemoguće tako postupati, budući recitator mora istovremeno doneti oba kvaliteta, pošto su oni izvorno jedinstveni, a usamljeni ne znače ništa. Stoga treba uložiti ogroman mentalni napor i posedovati veliko muzičko osećanje da bi se istovremeno izrazili i ritam i misao jedne moderne pesme, tj. da bi se dočarali

mehanički tempo stihova, ponirajući u unutarnje kretanje (ili mirovanje) koje, često, ide u raskorak sa spoljnjim ritmom pesme, mi doživljavamo prostor i vreme, intuitivno spoznajemo stvarnost koja je verbalno u pesmi jedva naznačena. Uz sve to, u psihu nam se ubaci neka prodor na misao koja preplavi našu svest, dopuštaći nam da na osnovu njenog značenja, slobodno izgradimo svoj vlastiti svet, svoje subjektivno tumačenje naznačenog problema. Kako vidimo, kontrapunkt postoji između spoljašnjeg i unutrašnjeg ritma u pesmi, ali i između opštег ritmičkog kretanja stihova i njihovog misaonog značenja.

Značaj ritma u modernom pesništvu je u tome što on nije odvojen od sadržaja, niti ga on jedino posredno podržava, već se aktivno uklapa u njega i često **postaje** sam sadržaj. Nekada je ritam bio, manje ili više, artističko obeležje pesme, njen spoljni ukras, a danas uz sve to, on postaje i deo sadržaja. S tim se u vezi i postavlja problem recitatorske interpretacije modernog pesništva. Jer, auditivno doneti taj ritam, pretvoriti ga u suštinu pesme za koju je organski vezan, nije ni malo laka stvar. Nekada je recitator mogao da se odluci koji će element recitacije da stavi u prvi plan: ritam ili smisao. Lako je time pesma gubila, ipak su obajna kvaliteta (naravno, jedan u većoj, drugi u manjoj meri) dopirala do slušalaca, jer su i u literarnom izvoru bila odvojena. Međutim, sada je više nemoguće tako postupati, budući recitator mora istovremeno doneti oba kvaliteta, pošto su oni izvorno jedinstveni, a usamljeni ne znače ništa. Stoga treba uložiti ogroman mentalni napor i posedovati veliko muzičko osećanje da bi se istovremeno izrazili i ritam i misao jedne moderne pesme, tj. da bi se dočarali

U bifeu

*N*a čošku veje miris kiselih paprika,
okreće se vrata
u džepu koči nemanje,
jer tamо unutra cvrči kobasicа
i preko bojenog stakla
vidi se masno lice krčmara.
U džepu samo par dinara,
no u stomaku riga glad
pa zaboravljamo gladno dete,
izdržavanu majku,
ženu što čeka haljinu,
pošto je naše samo ono
što niz sasušena usta zguramo.

*Plavi i žuti blok-listići.
U debelog blagajnika drhte prsti
jer banke kvasti na opuštenoj usni.
Nestrpljivo buljimo, rado bismo ga udarili preko lica
jer dragi već jedu
a u nutritri bi mogao da nam izbije
zavijanje oca, dete, i naša stara trezenost.
Dva crvena komadića kobasicе...
Skupa je svaka kap masti štò je upijemo belim hlebom
i dižemo ustima kraj svoga druga.
I dok utiskujemo poslednji zatogaj
krčma se s nama polako okreće naglavce.
Kroz nacerana vrata izmičemo
kao da smo sa stidom
na ledja uprtili stene.*

1950 god.

Ferenc FEHER

J. KRATOHVIL

JAMA

